

Калинич І.Й., Шумнеґра О.Р.

Ужгородський національний університет (Ужгород, Україна)

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ РЕАЛІЙ НА ПРИКЛАДІ

СЛОВА «КАВАЙ»

Кожна мова відображає свою, властиву тільки їй, картину світу і тому має щось таке, чого немає в іншій. Усе це інколи спричиняє серйозні проблеми перекладачам і змушує говорити про неможливість перекладу окремих виразів однієї мови іншою. У зв'язку з цим важливе місце в теорії перекладу посідає проблема неперекладності, лакуарності, безеквівалентної лексики та реалій.

У даному дослідженні ми проілюструємо цю проблему на прикладі слова 'kawaii', яке позначає чи не найвідоміший японський культурний феномен останніх десятиліть, який активно експортується в світову масову культуру.

Проблему неперекладності порушував Дж. Кетфорд ще у 1965 році. Він розрізняв мовну та культурну неперекладність та стверджував, що мовна неперекладність зумовлена різницею між мовою-джерелом та мовою перекладу, тоді як культурна неперекладність зумовлена відсутністю у цільовій мові ситуативних особливостей, які є релевантними для мови-джерела. Власне, Дж. Кетфорд писав, що тексти й одиниці мови-джерела є

більш-менш перекладними, а не абсолютно перекладними чи неперекладними [5, с. 93-94].

У наш час загальноприйнятою є думка, що переклад – це можливе і здійсненне завдання, і такого поняття як «неперекладність» не існує.

Сучасне перекладознавство і суміжні науки роблять акцент на історичній, соціальній та національній співвіднесеності мовних одиниць з явищами певної культури. Це не суперечить перекладності, оскільки «загальний арсенал зафіксованого в лексиці пізнаного буття переважно збігається в усіх розвинених сучасних мовах, хоча лексична конкретизація дійсності...у різних мовах відбувається по-різному» [2, с. 38]. Певні прогалини, неспівпадіння називають лакунами. Культурологічні лакуни, що зумовлені особливостями національної ментальності й культури, називають реаліями.

Чи не найбільш детальну класифікацію реалій запропонували Влахов С. та Флорин С. [1, с. 50]. Вони виділяють категорію «мистецтво і культура» (музика й танці, музичні інструменти тощо, фольклор, театр, а також «інші мистецтва й предмети мистецтва») [1, с. 53]. Ці ж автори розрізняють національні реалії (об'єкти, що належать певному народу, проте є чужими за його межами), регіональні (ті, що вийшли за межі однієї країни та стали частиною лексики інших мов) та інтернаціональні (які є в лексиці багатьох мов, що зафіксовано в словниках, і в той самий час зберігають своє національне забарвлення) [1, с. 60].

У цьому розумінні слово «kawaii» стало інтернаціональною реалією. У 2014 році воно було включене до словника Collin's Dictionary. І хоча до нових українських словників це слово ще не увійшло, воно вже набуло поширення в соцмережах і медіа.

Як відомо, серед труднощів передачі реалій при перекладі виділяються дві: 1) відсутність в мові перекладу відповідності (еквівалента, аналога) через відсутність у носіїв цієї мови позначуваного реалією референта і 2)

необхідність, поряд з предметним значенням реалії, передати і її колорит (конотацію) [1, с. 79]. У даному випадку маємо справу з другою проблемою. В такому випадку варто надати перевагу транскрипції над перекладом. Саме так це слово почало входити до вітчизняного медіа- та інтернет-простору. Більш раннім є варіант «кавай», який є, очевидно, транскрипцією англійського «kawaii». В англійській це слово є як іменником, так і прикметником [6]. Проте «кавай» поступово витісняється варіантом «кавай», який легше адаптується в українській мові як іншомовний іменник чоловічого роду і з якого утворилися похідні «кавайний», «кавайність» тощо. Зокрема, сайт «Словотвір. Майданчик для перекладу запозичених слів» включає слово «кавайний» з кількома варіантами перекладу, найбільш уподобаним з яких є «гарнющій», а іншими варіантами є «милий», «миленний» та «файний» [4]. Враховуючи, що це слово знайоме більшості покоління «міленіалів» завдяки аніме, його сленговими відповідниками могли б також бути «няшний» чи «мімімішний».

Проте японський «кавай» містить у собі значно більше сенсу, ніж просто «милий». Життя в сучасній Японії є поєднанням суворості і формальної культури праці з культом ввічливості. Кавай – це спосіб уникнути стресу й надзвичайного тиску на роботі та в школі, а також самовиразитися за допомогою одягу, мистецтва та способу життя. У книзі «Теорія каваю» семіотик, літературознавець і дослідник культури Інухіко Йомота вказує на те, що кавай в сучасній Японії є не тільки предметом естетики, а й специфічною етикою. Бути кавайним означає не приносити шкоди, бути безпечним, милим і турботливим. [3, с. 3]

Отже, «кавай» є надзвичайно складним поняттям і важливим культурним феноменом, який здійснює вагомий вплив на світову масову культуру. На нашу думку, переклад методом транскрипції є адекватним, оскільки передає інтернаціональну сутність цієї реалії і водночас зберігає її національне забарвлення. Прогнозуємо включення цього слова до нових українських словників. На нашу думку, класифікацію реалій слід осучаснити,

включивши до неї розділи «масова культура»/«молодіжна субкультура» як підрозділи категорій «культура»/«соціальні явища».

Література

1. Влахов С., Флорин С. Непереваемое в переводе. – М.: Международные отношения, 1980. – 383 с.
2. Зорівчак Р.П. Реалія і переклад. На матеріалі англomовних перекладів української прози. Львів: Вид-во при Львівському університеті. 1989 р. – 218 с.
3. Инухико Ёмота. Теория каваяи. «Новое литературное обозрение», 2018, 216с.
4. Словотвір. Майданчик для перекладу запозичених слів [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://slovotvir.org.ua>
5. Catford J.C. (1965). A Linguistic Theory of Translation. Oxford University Press, 103 p.
6. Collins Online Dictionary. Retrieved from: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/kawaii>